

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/ NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

BESIGHEIDSTUDIES V1

2023

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 10 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat jy die vrae beantwoord.

- Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek TWEE hoofonderwerpe.
 AFDELING A: VERPLIGTEND
 AFDELING B: Bestaan uit DRIE vrae.
 Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling.
 AFDELING C: Bestaan uit TWEE vrae.
 Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling.
- Lees die instruksies vir elke vraag aandagtig deur en neem deeglik kennis van wat vereis word.

 Let daarop dat SLEGS die antwoorde op die eerste TWEE vrae gekies in AFDELING B en die antwoorde op die EERSTE vraag gekies in AFDELING C nagesien sal word.
- Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. GEEN punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is NIE.
- Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne wees.
- Gebruik die puntetoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van 'n antwoord te bepaal.
- Gebruik die tabel hieronder as 'n riglyn vir punte- en tydtoekenning wanneer jy elke vraag beantwoord.

AFDELING	VRAAG	PUNTE	TYD (minute)
A: Objektiewe tipe vrae VERPLIGTEND	1	30	20
B: DRIE direkte/indirekte tipe vrae KEUSE: Beantwoord enige TWEE.	2	40	70
	3	40	
	4	40	
C: TWEE opsteltipe vrae KEUSE: Beantwoord enige EEN.	5	40	30
	6	40	
TOTAAL		150	120

- Begin die antwoord op ELKE vraag op 'n NUWE bladsy, bv. VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy.
- Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
- Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

- 1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.1.6 D.
- 1.1.1 Hierdie Wet bevorder omvattende veiligheidsregulasies vir werkgewers en werknemers in die werkplek:
- A Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998)
 - B Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008)
 - C Wet op Arbeidsverhoudinge (WAV), 1995 (Wet 66 van 1995)
 - D Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes, 1997 (Wet 61 van 1997)
- 1.1.2 Sue Skryfbehoeftes het die ... diversifikasie-strategie toegepas toe hulle skoonmaakmiddels wat nuwe kliënte kon lok by hul produkreeks gevoeg het.
- A konsentriese
 - B horisontale
 - C konglomerasie-
 - D vertikale
- 1.1.3 Die kassiere van Sonskyn Supermark het nie die vaardigheid om die nuwe kasregisters te gebruik nie. Dit is 'n voorbeeld van 'n ... in 'n SSGB('SWOT')-ontleding.
- A sterk punt
 - B swak punt
 - C geleentheid
 - D bedreiging
- 1.1.4 Besighede mag ... as 'n bron van interne werwing gebruik om beskikbare poste te adverteer.
- A mondelinge oordrag ('word of mouth')
 - B professionele verenigings
 - C indiensnemingsagentskappe
 - D netwerke
- 1.1.5 KB Vervaardigers het gereelde kontroles en prosedures ingestel om produkdefekte te voorkom. Dit verwys na ... as 'n element van totale gehaltebestuur.
- A voldoende finansiering en kapasiteit
 - B deurlopende vaardigheidsontwikkeling
 - C monitering en evaluering van gehalteprosesse
 - D totale kliënte-tevredenheid
- (5 x 2) (10)

- 1.2 Voltooi die volgende stellings deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

mediese hulp; tersiêre; Nasionale Kredietreguleerder; ekonomiese;
bestuur; sekondêre; sosiale; prestasie;
Werkloosheidsversekerings; Nasionale Kredietwet

- 1.2.1 Express Bank moet by die ... geregistreer wees sodat hulle lenings aan kliënte kan bied.
- 1.2.2 Jenny Groothandelaars werk in die ... sektor omdat hulle in die verspreiding van produkte spesialiseer.
- 1.2.3 'n Uitdaging van die PESTWO-analise wat besighede se winsgewendheid as gevolg van hoë rentekoerse beïnvloed, staan as die ... faktor bekend.
- 1.2.4 Die ...-fonds is 'n verpligte voordeel wat korttermyn- finansiële bystand aan werknemers bied wat hulle werk as gevolg van siekte verloor.
- 1.2.5 Shesha Konstruksies implementeer gehalte-... deur instrumente en tegnieke te gebruik om die gehalte van hulle produkte te verbeter.

(5 x 2) (10)

- 1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommers (1.3.1 tot 1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.3.6 K.

KOLOM A		KOLOM B	
1.3.1	Leerlingskap	A	verseker volle betrokkenheid van al die werknemers om kliënte se behoeftes te bevredig
1.3.2	Markontwikkeling		
1.3.3	Werwing	B	verskaf gereelde persverklarings aan die gemeenskap
1.3.4	Totale gehaltebestuur		
1.3.5	Openbarebetrekkinge-funksie	C	beoog om nuwe produkte in bestaande markte bekend te stel
		D	skakel ongeskikte kandidate vir beskikbare vakante poste uit
		E	teoretiese en praktiese opleidingsgeleenthede wat tot 'n erkende kwalifikasie lei
		F	verseker dat kliënte se behoeftes volgens gestandaardiseerde spesifikasies bevredig word
		G	beoog om bestaande produkte in 'n nuwe mark te verkoop
		H	vind potensiële kandidate vir beskikbare vakante poste
		I	praktiese opleidingsgeleenthede vir deurlopende professionele ontwikkeling
		J	verskaf betyds betroubare data aan bestuur

(5 x 2) (10)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWINGS

- 2.1 Noem enige TWEE verbruikersregte soos in die Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008) gestipuleer. (2)
- 2.2 Beskryf kortliks die voordele van diversifikasie-strategieë. (4)
- 2.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

REËNBOOG MEUBELVERVAARDIGERS (RM)

Reënboog Meubelvervaardigers het Woody Meubelvervaardigers oorgeneem om kompetisie in die mark te verminder. Die bestuur van RM evalueer hulle strategieë gereeld.

- 2.3.1 Identifiseer die tipe integrasie-strategie in die scenario hierbo. (2)
- 2.3.2 Bespreek die stappe in strategie-evaluering. (6)
- 2.4 Verduidelik hoe besighede die volgende kragte van Porter se Vyf Kragte-model kan toepas om hulle posisie in die markomgewing te analiseer:
- 2.4.1 Krag van kopers (4)
- 2.4.2 Bedreiging van substitusie/plaasvervangers (4)
- 2.5 Bespreek maniere waarop besighede aan die Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998) kan voldoen. (6)
- 2.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

KATLEGO LOGISTIEKE (KL)

Katlego Logistieke voldoen aan die Wet op Arbeidsverhoudinge (WAV), 1995 (Wet 66 van 1995) deur die regte van werknemers in die werkplek in ag te neem. Werknemers neem deel aan wettige stakings sonder enige vrees vir viktimisasie. Hulle word ook deur KL uitgesluit om beskadiging van die eiendom te verhoed. Die vakbondvertegenwoordigers word tyd af gegee om aan hulle onderskeie pligte aandag te gee.

- 2.6.1 Haal TWEE regte van werknemers volgens die Wet op Arbeidsverhoudinge uit die scenario hierbo aan. (2)
- 2.6.2 Verduidelik ander regte van werknemers in terme van die WAV. (4)
- 2.7 Gee besighede raad oor die strategiese bestuursproses. (6)

[40]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 3.1 Noem die TWEE komponente van posontleding. (2)
- 3.2 Beskryf kortliks die redes vir die beëindiging van 'n indiensnemingskontrak. (6)
- 3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

SEAVIEW EIENDOMME (SE)

Seaview Eiendomme bied aanloklike byvoordeelpakkette aan om werknemersomset te verminder. SE moedig werknemers aan om opleidingsprogramme by te woon. Werknemers is ook lojaal en gewillig om meer as hulle plig te doen.

- 3.3.1 Haal TWEE voordele van byvoordele uit die scenario hierbo aan wat op SE van toepassing is. (2)
- 3.3.2 Verduidelik ander voordele van byvoordele vir besighede. (4)
- 3.4 Gee besighede raad oor die impak van eksterne werwing. (6)
- 3.5 Beskryf kortliks die gehalteaanwysers van die produksiefunksie. (4)
- 3.6 Verduidelik die rol van gehaltesirkels as deel van deurlopende verbetering aan prosesse en stelsels. (4)
- 3.7 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

KOBUS MOTORONDERDELE (KMO)

Kobus Motoronderdele is 'n groot besigheid wat verskillende voertuigonderdele regoor die land verkoop. Hulle voer kontroles gedurende en na die produksieproses uit. KMO implementeer ook totale kliënte-/klantetevredenheid om voor te bly met die nuutste ontwikkelings in die mark.

- 3.7.1 Identifiseer die gehaltekonsept wat deur KMO in die scenario hierbo geïmplementeer is. (2)
- 3.7.2 Bespreek die impak van totale kliënte-/klantetevredenheid as 'n totale gehaltebestuur(TGB)-element op groot besighede. (6)
- 3.8 Gee besighede raad oor die voordele van 'n goeie gehaltebestuurstelsel. (4)

[40]

VRAAG 4: DIVERSE ONDERWERPE**BESIGHEIDSOMGEWINGS**

- 4.1 Noem enige VIER bepalinge van Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997). (4)
- 4.2 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

ZALO ONDERNEMINGS (ZO)

Zalo Ondernemings verkoop 'n verskeidenheid produkte aan verskillende klante. ZO ontvang hulle voorraad altyd laat van Smart Groothandelaars. Die bestuur van ZO vind dit moeilik om onproduktiewe werknemers te hanteer.

Gebruik die tabel hieronder as 'n RIGLYN om VRAAG 4.2.1 tot 4.2.3 te beantwoord.

UITDAGINGS 4.2.1	BESIGHEIDSOMGEWINGS 4.2.2	MATE VAN BEHEER 4.2.3
1.		
2.		

- 4.2.1 Haal TWEE uitdagings vir ZO uit die scenario hierbo aan. (2)
- 4.2.2 Klassifiseer ZO se uitdagings volgens die besigheidsomgewings. (2)
- 4.2.3 Noem die mate van beheer wat ZO oor ELKE omgewing het, wat in VRAAG 4.2.2 genoem is. (2)
- 4.3 Bespreek enige TWEE soorte defensiewe strategieë. (6)
- 4.4 Gee besighede raad oor die rol van SOOO's ('SETAs') ter ondersteuning van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998). (4)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 4.5 Beskryf kortliks die plasingprosedure as 'n menslikehulpbron-aktiwiteit. (4)
- 4.6 Verduidelik TWEE salarisbepalingsmetodes. (6)
- 4.7 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vraag wat volg.

VASHNI BEPERK (VB)

Vashni Beperk gebruik aggressiewe advertensieveldtogte om hulle klantebasis te vergroot. Jabu, die senior bestuurder, stel begrotings op om akkurate aanwending van monetêre hulpbronne te verseker.

Identifiseer TWEE besigheidsfunksies wat op VB van toepassing is. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario hierbo aan te haal.

Gebruik die tabel hieronder as 'n RIGLYN om VRAAG 4.7 te beantwoord.

BESIGHEIDSFUNKSIES	MOTIVERINGS
1.	
2.	

- 4.8 Stel maniere voor waarop totale gehaltebestuur (TGB) die koste van gehalte kan verminder. (4)
[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord ENIGE EEN vraag in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van die vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op die vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 5 op 'n NUWE bladsy OF VRAAG 6 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 5: BESIGHEIDSOMGEWINGS (WETGEWING)

Die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB), 2003 (Wet 53 van 2003) is een van die gewilde Wette wat beide besighede en aangewese groepe bevoordeel. Besighede moet kennis dra van die voordele van die Wet op hulle bedrywighede om strafmaatreëls vir nienakoming te vermy. Hulle moet ook bestuursbeheer en eienaarskap as deel van die pilare van BBSEB toepas.

Skryf 'n opstel oor die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die doel van die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging.
- Verduidelik die voordele van die Wet op BBSEB vir besighede.
- Bespreek strafmaatreëls wat besighede in die gesig mag staan vir nienakoming van die Wet.
- Stel maniere voor waarop besighede die volgende pilare van die BBSEB in die werkplek kan toepas:
 - Bestuursbeheer
 - Eienaarskap

[40]**VRAAG 6: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (MENSlikeHULPBRONFUNKSIE)**

Besighede volg die regte keuringsprosedure om vakante poste te vul om verkwistende uitgawes te beperk. Hulle maak ook seker dat die onderhoudvoerders hulle rol verstaan voordat onderhoude gevoer word. Die suksesvolle kandidate en werkgewers moet die regsvereistes van 'n indiensnemingskontrak ken. Besighede moet ook verseker dat nuut aangestelde werknemers behoorlike induksie kry.

Skryf 'n opstel oor die menslikehulpbronfunksie waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die keuringsprosedure as 'n menslikehulpbron-aktiwiteit.
- Verduidelik die rol van die onderhoudvoerder voor die onderhoud.
- Bespreek die regsvereistes van 'n indiensnemingskontrak.
- Gee besighede raad oor die doel van induksie.

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150